

1.

UVOD

Ova knjiga svojevrsni je nastavak moje prve knjige o genetičkom podrijetlu Hrvata (Genetičko podrijetlo Hrvata; etnogeneza i genetička otkrića, Jurić, 2003., i drugo, nepromijenjeno izdanje 2005.) Kako ću u ovoj novoj knjizi često spominjati prvu knjigu, neću je ubuduće uvijek citirati, nego zvati „moja prva knjiga“ ili samo „prva knjiga“. Prvu sam knjigu napisao na osnovi genetičkih podataka iz triju radova u kojima su u tablicama i grafikonima prikazani podaci o uzorcima iz Hrvatske a da u tim radovima nije napisana ni jedna rečenica u kojoj bi se analizirali rezultati uzoraka iz Hrvatske. To su tada bili jedini publicirani podaci o haplotipovima na Y-kromosomu na osnovi kojih su se mogli analizirati uzorci iz Hrvatske. Autori su spomenutih triju radova Semino i sur., 2000., Passarino i sur., 2001., i Chikhi i sur., 2002. godine. U prvom radu, u kojemu je prvi autor Ornela Semino, objavljeni su rezultati analiza uzoraka koje je profesor Marcikić prikupio od osoba koje su zbog bilo kojih razloga dolazile u osječku bolnicu. U drugom radu čije uzorke je sakupio profesor Anđelinović sa Sveučilišta u Splitu, a prvi je autor Passarino, analiziran je samo haplotip Eu19 ili, kako sam ga nazvao, „slavenski haplotip“. Prvi je rad tiskan u prestižnom časopisu *Science*. Treći rad Chikhi i suradnika bio je kritika rada Ornele Semino, tiskan je u časopisu Američke akademije znanosti koji se zove *Proceedings of the National Academy of Science of the United States of America*. Taj je rad značajan, jer je Chikhi podatke iz Seminina rada uspoređivao s rezultatima uzoraka iz drugih naroda, ali u radu nije bilo nikakvih originalnih podataka iz Hrvatske.

Uzimanje uzoraka iz Hrvatske i njihovu analizu u SAD-u dogovorio je profesor Dragan Primorac. Profesor Marcikić mi je pričao kako se

Primorac stalno zanimao hoće li se uzorci skupiti na vrijeme i kako je bio presretan kada je to uspjelo. Čini se da uzorci iz Splita nisu skupljeni na vrijeme pa nisu obuhvaćeni u Semininu radu. Iz Osijeka je kuriru predano više uzoraka nego je objavljeno rezultata analiza pa pretpostavljam da to znači da su u radu Semino i sur. (2000.) određeni uzorci izabrani, i to oni koji su se mogli deklarirati kao uzorci iz Hrvatske.

Na temelju i tako malo genetičkih podataka mogao sam konstatirati da genetičke analize na Y-kromosomu isključuju sve teorije o podrijetlu Hrvata, osim teorije o autohtonosti. Taj moj zaključak istaknuli su Stipetić i Vekarić (2004.) uz konstataciju: „Ova istraživanja bacaju potpuno drugu svjetlost na etnogenezu hrvatskog naroda“, očito misleći na sva dotadašnja istraživanja genetike Hrvata. Nakon moje prve knjige i poslije Stipetićeve konstatacije, očekivao sam da će porasti zanimanje za preispitivanje dosadašnjih stajališta i da će biti poduzete analize kojima bi se odgovorilo na pitanje kako je bilo moguće da se teorije o podrijetlu Hrvata predstavljaju na neznanstvenoj osnovi. Naime, i postavljanje hipoteza znanstveni je postupak. Međutim, ozbiljne analize i rasprave su izostale, a uslijedili su neutemeljeni napadi i ignoriranje bioloških (genetičkih) činjenica. Zato je sada moguće izreći misao da je odlučujući utjecaj na historiografiju i lingvistiku, u Hrvatskoj, imala politika.

Prva je knjiga izazvala zanimanje, a reakcije su bile od vrlo pozitivnih do krajnje negativnih. Veselilo sam se što su o knjizi pozitivno razmišljali akademik Franjo Šanjek (recenzent) i akademik Vladimir Stipetić (2004.).

Krajnje negativnom reakcijom smatrao sam napise u kojima je izneseno da nisam odolio zovu nacionalizma. Začudivalo me je stajalište da se genetička tumačenja podrijetla povezuju s nacizmom.

Nakon navedenih i kratko opisanih reakcija na prvo izdanje knjige „Genetičko podrijetlo Hrvata; etnogeneza i genetička otkrića“ bio sam siguran da ću napisati novu knjigu, osjećao sam se obveznim da je napišem. Naime, uglavnom nisam odgovarao na brojne reakcije, jer nisam imao toliko vremena, ali sam se osjećao obveznim izravno ili posredno odgovoriti novom knjigom. Tek od kasne jeseni godine 2007. počeo sam razmišljati o sadržaju druge knjige i tražio odgovore na stajališta u hrvatskim znanstvenim krugovima, ali i u hrvatskoj javnosti,

u kojima je tada i sama pomisao da se biološko-genetičkim podacima može tumačiti podrijetlo pojedinaca, raznih populacija pa i naroda kao populacije, izazvala nevjericu, ignoriranje pa i veliku nervozu. Dugo si nisam mogao odgovoriti na pitanje zašto u Hrvatskoj nisu prihvaćena genetička otkrića, kao, recimo, u Britaniji, Izraelu, Italiji, Poljskoj, Rusiji ili Njemačkoj. Mislim da sam, nakon dužeg razdoblja, shvatio zašto se to dogodilo. Među spomenutim narodima, kada je u pitanju podrijetlo naroda, genetička istraživanja nisu donijela ništa osobito novo. Ona su u tim zemljama, u biti, potvrdila ranija tumačenja arheoloških, lingvističkih i povijesnih nalaza i pretpostavki. Nakon takve moje spoznaje i takvog zaključka mora se zaključiti da ni u Hrvatskoj arheološki nalazi, povijesni izvori i povijest jezika ne mogu podrijetlo Hrvata dokumentirati različito od genetičkih otkrića, odnosno biti u suprotnosti s njima. Naravno, ako ovako razmišljate, morate prihvatiti da u Hrvatskoj nije problem u arheološkim, povijesnim i povijesno jezičnim nalazima, nego u njihovim tumačenjima, a možda i u selektivnim pristupima navedenim nalazima.

Međutim, moram s velikom radošću zaključiti da na svim područjima znanosti, kada je u pitanju povijesni kontinuitet na teritoriju Hrvatske i Bosne i Hercegovine, ima obilje dokaza i tvrdnji o tome kontinuitetu, ali su oni pobijani neznanstvenim metodama i političkim odlukama. Zapravo velika je većina arheologa konstatirala kontinuitet nalaza i objasnila mijene kultura i područja utjecaja i doseljavanja na područje Hrvatske i Bosne i Hercegovine, ali sinteze su uglavnom bile pod utjecajem ideologije i politike, a takve, rekao bih, samo takve sinteze, ulazile su u udžbenike.

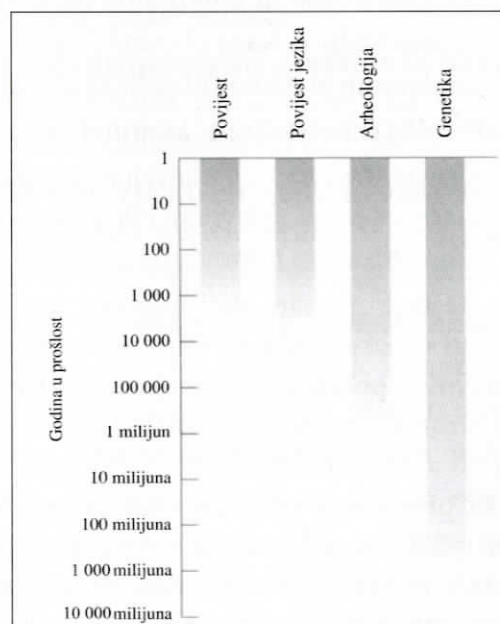
Drugi problem na koji moram dati odgovor jest uzorak. Oštar je bio napad na veličinu uzorka. Kada su kritičari shvatili da će se uzorak pokazati dosta ispravnim, počele su manipulacije s uzimanjem uzoraka i dodavanjem malih uzoraka nepoznata podrijetla i čudne strukture. Zato sam se odlučio da do analiza dođem preko *Genographic project-a*, jer se uzimanjem uzoraka preko toga projekta svaki uzorak može provjeriti. Provjeriti ga može svaki davatelj uzorka, jer na Internetu može očitati svoj rezultat koristeći se šifrom koju je svaki davatelj uzorka dobio. O ovome ću poslije napisati nešto više. Bio sam uvjeren da je izabrani način

uzimanja uzoraka, koji omogućuje provjerljivost dolaženja do uzoraka i mogućnost provjere rezultata analiza, jedino ispravan zbog nastalih manipulacija s uzorcima iz Hrvatske.

Ipak, u posljednje dvije godine nastaju male, ali značajne promjene i kao da se genetičke spoznaje sve više poštuju i u Hrvatskoj. Tomu, vjerojatno pridonosi i brojnost informacija na Internetu, ali i činjenica da sve novije knjige pregleda povijesti pa i povijesni atlasi dosta opširno prikazuju genetička otkrića vezana uz genetičko podrijetlo naroda.

U knjizi „Human evolutionary genetics“ (autora Joblinga, Hurlesa i Tyles-Smitha, 2004.) autori navode da su studentima do tada, kao literaturu navodili samo radove Cavalli-Sforze, pa je knjiga pisana za studente sveučilišta u Oxfordu, Cambridgeu i Leicesteru. U toj sam knjizi našao grafikon u kojem su povijest, povijest jezika, arheologija i genetika navedene kao znanstvene discipline s pomoću kojih se mogu dobiti informacije o prošlosti. Posebno je zanimljivo koliko se daleko iz prošlosti te informacije mogu dobiti.

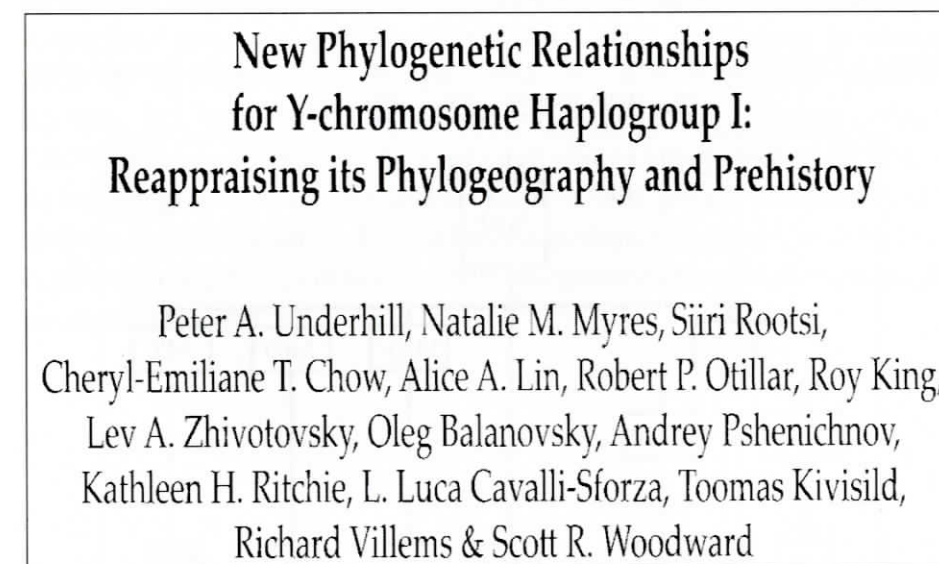
Grafikon 1. Dobivanje informacije o prošlosti unutar povijesti, povijesti jezika, arheologije i evolucijske genetike

Nakon konstatacija koje sam prethodno naveo te došao do članka Underhilla i sur. (2007.), tiskanog u knjizi „Rethinking the human revolution“, u kojemu je analizirana haplogrupa I (Eu7 + Eu8), činilo mi se jasnim kakav bi trebao biti sadržaj ove knjige, a da samo neznatan dio sadržaja ponovim iz prve knjige. Naime, članak Underhilla i suradnika (naslov članka i autore prikazuje slika 1.) publiciran je u okviru simpozija održanog na Sveučilištu u Cambridgeu. Na tome simpoziju od svih Y-haplogrupa analizirana je samo haplogrupa I. Zaključeno je da je haplogrupa I (Eu7 + Eu8) značajka paleolitskih Europljana i nema ni jedne druge haplogrupe koja je otkrivena među Europljanima, a da je praktično izvan Europe nema. To znači da je haplogrupa I (Eu7 + Eu8), koja je među Hrvatima najučestalija, europskija od bilo koje druge haplogrupe.

Ovdje je, zbog potrebne povezanosti s prvom knjigom, nužno iznijeti da su novom nomenklaturom i novim oznakama u haplogrupu I ušli haplotipovi Eu7 i Eu8. Nomenklatura, sistematizacija i označivanje stalno se dopunjuju i mijenjaju, pa sam zbog toga te promjene opisao u 2. poglavlju.

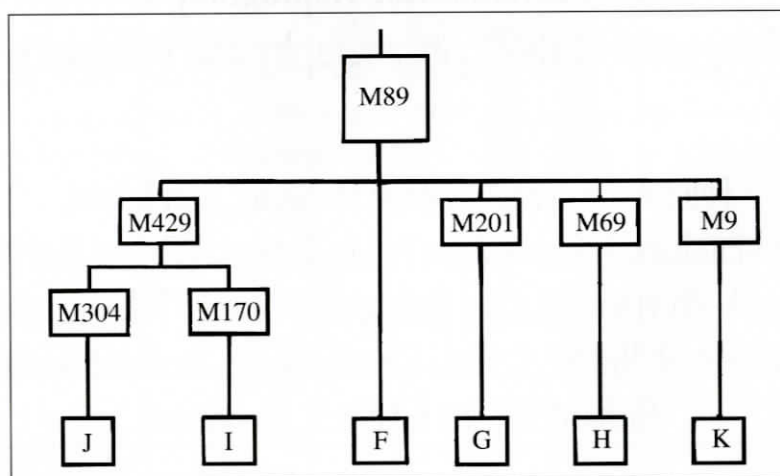
Slika 1. Naslov i autori rada u kojem je obznanjena europska značajka haplogrupe I

Naslov i autore prenio sam zato da bih istaknuo kako su ovo otkriće prihvatili praktično svi autori koji to mogu provjeriti u vlastitim laboratorijima i koji imaju velike i respektabilne istraživačke timove.

Zato je sada moguće tvrditi i isticati da je haplogrupa I (Eu7 + Eu8) značajka isključivo Europljana, a da je najučestalija među Hrvatima, posebno među Hrvatima u Bosni i Hercegovini. Neki su autori (Sezgin i sur., 2010.) tu haplogrupu I, počeli nazivati „europskom haplogrupom“. Budući da je ta haplogrupa I najveća značajka Hrvata, nužno je postaviti pitanje zašto se ta spoznaja u Hrvatskoj ignorira. Ignoriranje se očituje u tome što se u Hrvatskoj i dalje govori o doseljenu Hrvata i Slavena u sedmom stoljeću ili nešto kasnije ili o počecima hrvatske etnogeneze u Iranu. U radu na Simpoziju u Cambridgeu prvi je put objavljeno otkriće da je između mutacija označenih M89 i M170, a mutacijom M170 nastaje haplogrupa I, pronađena mutacija M429 te da je ta mutacija zajednička haplogrupama I i J. To znači da su te dvije haplogrupe međusobno najrodnije. Kako su haplogrupe označivane abecednim redoslijedom, nema mogućnosti da se logično ubaci neko pojedinačno slovo za otkrivenu zajedničku haplogrupu, pa je to genetičko izvoriste haplogrupa I i J označeno kao haplogrupa IJ. Na shemi 1. prikazani su mjesto novootkrivene mutacije (M429) i srodnost haplogrupa I i J.

Shema 1. Prikaz sheme s otkrićem da je mutacijom oznake M429 došlo do razdvajanja populacija sada označene haplogrupe IJ

Haplogrupa J značajka je semitskih naroda i najrodnija je s hrvatskim glavnim genetičkim biljegom haplogrupom I. Ovoj činjenici treba davati određenu važnost, iako se razdvajanje haplogrupa I i J dogodilo prije oko 25 do 30 tisuća godina. Važnost ovoga otkrića jest u tome što je pitanje odakle su se doselili Hrvati, nužno zamijeniti pitanjima: Kako je nastala sadašnja genetička struktura Hrvata? Kako je nastao hrvatski politički narod?

U prvoj sam knjizi napisao da su neki narodi već tada bili detaljno analizirani, kao primjerice Talijani i Židovi. Sada je moguće napisati da su mnogi narodi detaljno analizirani u istraživačkim projektima u tim zemljama, kao što su to Britanci (Englezi, Škoti i Velšani), Židovi, Japanci, Kinezi, Poljaci, Nijemci, Turci, posebno detaljno Indijci, pa i Rusi i mnogi drugi. Međutim, za spoznaju o podrijetlu Hrvata vrlo su važne genetičke strukture naroda sjeverne Europe na području na kojemu je, za vrijeme posljednjega ledenog doba, bio debeli ledeni pokrov. Naime, kako sam već u prvoj knjizi naveo, područja najsjevernijih obala toplih mora Biskajskog zaljeva, Jadrana i Crnog mora bila su izvorište migracija na sjever tijekom zatopljenja i topljenja ledenog pokrivača. Zato su narodi sjevera ishodišta naseljavanja svojih područja počeli tražiti upravo na obalama i u zaleđu navedenih mora. U tome traganju prednjače Britanci pa u tim svojim traganjima otkrivaju i definiraju važnost našega povijesnog hrvatskog područja za naseljavanje Britanije. Takvim ću se podacima posebno koristiti, jer, kada se shvati da su prvi doseljenici s haplogrupom I (Eu7+Eu8) na područje Britanije pristigli oko 14 000 godina pr. Krista, te da je haplogrupe I među Hrvatima oko 50%, tada priče o doseljenu u 7. stoljeću ili o iranskom podrijetlu Hrvata postaju neozbiljne, a osobe koje i dalje o tome pišu i podržavaju takve teorije mogu se nazvati svakako, ali ne znanstvenicima.